

PSIHOLOGIE · PSIHOTERAPIE

STUDII DE CAZ

Colecție coordonată de
Simona Reghintovschi

Geoff Rolls

STUDII DE CAZ CLASICE ÎN PSIHOLOGIE

Cuvânt-înainte de
Richard Gross

Traducere din limba engleză de
Vlad Vedeanu

Editori:
SILVIU DRAGOMIR
MAGDALENA MĂRCULESCU
VASILE DEM. ZAMFIRESCU

Redactare:
SOFIA-MANUELA NICOLAE

Design și ilustrație copertă:
FABER STUDIO (ADELINA BUTNARU)

Director producție:
CRISTIAN CLAUDIU COBAN

Dtp:
CRENGUȚA RONTEA

Corectură:
DUȘA UDREA-BOBOREL
LORINA CHIȚAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ROLLS, GEOFF

Studii de caz clasice în psihologie / Geoff Rolls;
Cuvânt-înainte de Richard Gross ; trad. din lb. engleză de Vlad Vedeanu. -
București : Editura Trei, 2024
Conține bibliografie
ISBN 978-606-40-2359-9

I. Gross, Richard (pref.)
II. Vedeanu, Vlad (trad.)

159.9

Titlul original: Classic Case Studies in Psychology
Autor: Geoff Rolls

Copyright © 2020 Geoff Rolls
All Rights Reserved

Authorised translation from the English language edition published
by Routledge, a member of the Taylor & Francis Group

Copyright © Editura Trei, 2024
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN 978-606-40-2359-9

Pentru Eve și copiii noștri,
Billy și Ella

Cuprins

11 Cuvânt-înainte la ediția a IV-a

15 Abrevieri

17 Introducere

Partea 1

Psihologia cogniției

25 Capitolul 1

Om care nu putea să uite

Povestea lui Solomon Shereshevsky („S”)

46 Capitolul 2

Om care trăia în prezent

Povestea lui H.M. (Henry Gustav Molaison)

65 Capitolul 3

Om dezamăgit de ce vedea

Povestea lui S.B.1

78 Capitolul 4

Kim Peek

Adevăratul Rain Man

95 Capitolul 5

Holly Ramona și natura memoriei

Partea a 2-a

Psihologie socială

115 Capitolul 6

Fata care a strigat „crimă”

Povestea lui Catherine „Kitty” Genovese

130 Capitolul 7

Jonestown și pericolele obedienței

- 156 Capitolul 8
Sfârșitul lumii e aproape
Cazul lui Dorothy Martin
- 182 Capitolul 9
Este vinul prost sau butoiul putred?
Lynndie England, Abu Ghraib și Închisoarea Stanford

Partea a 3-a
Psihologia dezvoltării

- 209 Capitolul 10
Pierderea inocenței
Povestea lui Genie
- 233 Capitolul 11
Băiatul care nu a fost niciodată fată
Povestea lui David Reimer
- 257 Capitolul 12
Băiatul sălbatic din Aveyron
Povestea lui Victor
- 283 Capitolul 13
Doi băieți
Povestea micului Albert și micului Peter
- 306 Capitolul 14
Gemenii „Jim”
Identici, dar crescuți separat

Partea a 4-a
Diferențe individuale

- 319 Capitolul 15
Băiatul care avea nevoie să se joace
Povestea lui Dibs
- 334 Capitolul 16
Bărbatul pe care îl excitau cărucioarele și poșetele
- 358 Capitolul 17
Analiza de către Freud a fobiei unui băiețel
Povestea micului Hans

- 375 Capitolul 18
Cele trei chipuri ale lui Eve
Povestea lui Chris Sizemore
- 401 Capitolul 19
Băiatul care nu se putea opri din spălat
O poveste despre TOC

Partea a 5-a
Psihologie fiziologică

- 411 Capitolul 20
Cei care nu au dormit
Povestea lui Peter Tripp și Randy Gardner
- 425 Capitolul 21
Omul care a trăit cu o gaură în cap
Povestea lui Phineas Gage
- 441 Capitolul 22
Omul fără creier?
- 453 Capitolul 23
Charles Decker — criminal înnăscut?
Cazul „omului-crocodil”

Partea a 6-a
Psihologie comparativă

- 479 Capitolul 24
A vorbi cu animalele
Washoe și Roger Fouts
- 501 Capitolul 25
Cartografierea abordărilor, disputelor și controverselor
- 525 Glosar
- 535 Mulțumiri

Cuvânt-înainte la ediția a IV-a

Psihologia este definită în general ca „studierea științifică a minții și comportamentului” și s-a modelat de-a lungul timpului în funcție de științele naturii (mai ales fizică și chimie). Dar nu toată lumea e de acord când vine vorba despre ce anume înseamnă „știință”, cu atât mai puțin în privința validității încercării de a studia „mintea și comportamentul” prin metode „împrumutate” din fizică și chimie.

Metoda înțeleasă adesea ca făcând diferența între știință și, să spunem, filosofie este experimentul de laborator; aceasta este „metoda preferată” pentru mulți oameni de știință „pragmatici”. De ce? Pentru că îi permite unui alt cercetător să repete sau să reproducă studiul pentru a testa fidelitatea și validitatea rezultatelor inițiale. Ceea ce contribuie la determinarea legilor generale sau a principiilor, așa-numita abordare *nomotetică*.

Prin opoziție, studiile de caz, prin definiție, nu pot fi reproduse. Motivul este că acestea implică investigarea în profunzime realizată asupra unui individ, asupra unei perechi (de exemplu, gemeni) sau asupra unei familii — nu asupra unor grupuri de participanți „interșanjabili”. Studiile de caz ilustrează abordarea *idiografică*; studierea unor indivizi *unici*: unicitatea lor este în centrul studiului.

În mod tradițional, abordările nomotetică și idiografică au fost văzute ca ocupând locuri diametral opuse în ceea ce privește valoarea lor științifică: întrucât doar experimentele pot fi reproduse și pot contribui la formularea legilor generale/principiilor, studiile de caz au fost date deoparte ca fiind „interesante”, dar fără mare importanță. Această perspectivă a fost întărită de faptul că studiile de caz sunt adesea derivate din eforturile *clinicienilor* (psihologi, psihiatri sau alții care lucrează cu oameni care au tulburări mentale sau care prezintă abilități cognitive sau comportamente foarte neobișnuite). În toate aceste situații, studiul de caz este un produs secundar, un rezultat în general neașteptat al muncii lor, în timp ce experimentele sunt concepute pentru a testa ipoteze specifice (un alt aspect care le face „științifice”).

Cu toate astea, nu numai că diferențierea nomotetică/idiografică este o falsă dihotomie, dar tocmai unicitatea și aspectele neașteptate ale indivizilor care ajung în centrul studiilor de caz îi fac de neprețuit pentru încercarea noastră de a înțelege mintea umană, așadar pe noi înșine. Pe de altă parte, oricât de „unici” ar fi astfel de indivizi, sunt mereu recognoscibil umani; nu fac parte din vreo specie extraterestră fascinantă, ci la urma urmei nu sunt atât de diferiți de noi ceilalți încât să nu putem vedea aspecte ale „normalității” noastre în comportamentul lor anormal, uneori bizar.

Poate că acesta este punctul esențial. Faptul că un alt psiholog nu poate reproduce studiul de caz nu îl invalidează. Dimpotrivă, un anumit comportament probabil nu este decât o exagerare sau o distorsionare a unui comportament mai obișnuit („normal”), este extras din același „lot”.

La fel ca romanele și ca expunerile cercetărilor științifice, studiile de caz se concentrează asupra detaliilor care fac ființele umane atât de fascinante și complexe. Spun o „poveste” care nu

doar că este interesantă în sine, derutantă și uneori amuzantă, ci ne oferă informații despre noi toți. Ce face un studiu de caz să fie „știință”, și nu literatură este faptul că psihologul sau psihiatrul face explicit legături între povești și o teorie sau rezultate ale cercetărilor științifice, încercări formale, obiective, de a înțelege și a explica așadar comportamentul. La fel ca experimentele, studiile de caz au intenția de a contribui la cunoașterea noastră științifică.

Ca profesor de psihologie și autor, Geoff Rolls reflectează asupra acestor diferite aspecte ale studiului de caz în această carte unică și extrem de bine scrisă. A ales mai multe studii pe care mulți nepsihologi probabil le cunosc întrucâtva. Laolaltă, aceste studii abordează un spectru extrem de amplu de comportamente umane, deopotrivă „anormale” și doar neobișnuite sau excepționale.

O adăugire binevenită la această a IV-a ediție este cazul lui Lynndie England, rezervistă a Armatei SUA condamnată la trei ani de închisoare pentru rolul jucat în torturarea și abuzarea deținuților de la Închisoarea Abu Ghraib din Irak după căderea lui Saddam Hussein. Cazul ei este discutat în contextul unuia dintre cele mai infame studii ale psihologiei, Experimentul Penitenciar Stanford (EPS), realizat de Philip Zimbardo.

O a doua adăugire importantă este cazul mai puțin bine cunoscut al băieților gemeni („gemenii Jim”), care au fost adoptați separat la scurtă vreme după ce s-au născut și care s-au întâlnit pentru prima dată la vârsta de 41 de ani. Asemănările izbitoare — deopotrivă fizice și comportamentale — ale celor doi Jim au fost găsite la multe alte perechi de gemeni separați, ceea ce sugerează rolul major pe care îl joacă „natura” (*i.e.* influențele genetice) în comparație cu „cultura” (*i.e.* influențele din mediu). Însă studiile asupra gemenilor au fost la rândul lor criticate, iar concluziile care pot fi trase din acestea nu sunt nici pe departe lipsite de complicații.

Controversa referitoare la natură și cultură a făcut obiectul dezbaterilor în psihologie o lungă perioadă din istoria acesteia, și la fel și mai multe alte abordări teoretice și aspecte conceptuale. Într-un nou capitol de încheiere, Geoff rezumă unele dintre acestea, și anume natură versus cultură, etică, abordări idiografice versus nomotetice, liber-arbitru și determinism, reduționism și holism și distorsionări de gen și culturale. Oferă și un tabel foarte util care indică modul în care fiecare dintre cele 24 de studii de caz se încadrează într-unul dintre domeniile tradiționale ale psihologiei: biologic, cognitiv, social, comportamental și psihodinamic.

Aceste dezbateri și aspecte sunt, la rândul lor, raportate la cele 24 de studii ca modalitate de a le evalua și de a oferi o înțelegere mai largă. La fel de accesibilă ca fiecare studiu de caz, discutarea acestor aspecte și dezbateri contribuie la experiența tuturor cititorilor interesați (nu doar a studenților la Psihologie).

Fiecare capitol este un rezumat al studiului de caz original (expus într-o carte sau într-o revistă științifică sau într-un ziar), iar capacitatea lui Geoff de a condensa un volum enorm de informații într-un singur capitol și de a reuși să spună o „poveste” bună este, în sine, o reușită. Dar, după cum am spus mai sus, include în poveste și teoria, și cercetările care fac aceste studii de caz să fie „științifice”.

Consider că a făcut asta în așa fel încât și cititorii nespecialiști, și studenții la Psihologie să învețe ceva despre comportamentul uman ce nu știau înainte, indiferent cât de familiarizați ar fi fost cu studiul de caz. Sunt sigur că toți vor fi interesați și captivați de „poveștile” pe care Geoff le are de zis.

Richard Gross, iulie 2019

Abrevieri

AAL	aparatul achiziționării limbajului
EEG	electroencefalogramă
LCR	lichid cefalorahidian
LSA	limbajul semnelor american
MLD	memorie de lungă durată
MM	mărturia martorilor
MSD	memorie de scurtă durată
REM	mișcări oculare rapide
RGP	reacție galvanică a pielii
SUL	somn cu unde lente
TCC	terapie cognitiv-comportamentală
TEP	tomografie prin emisie de pozitroni
TOC	tulburare obsesiv-compulsivă
TPM	tulburare de personalitate multiplă
TSPT	tulburare de stres posttraumatic

Introducere

Această carte este ciudată și plină de povești și mai ciudate. Psihologia este o materie fascinantă care are multe povești de spus. Dar cele mai fascinante sunt cele spuse de studiile de caz. Variaza de la povești ale unor oameni fără memorie la povești ale unor oameni care nu pot uita. Sunt povești despre copii sălbatici, abandonați sau povești despre genii precoci. Fără îndoială, acestea sunt cele mai interesante aspecte ale psihologiei.

Pot fi și cele mai revelatoare pentru înțelegerea comportamentului uman. Problema este că noi, toți, dorim să știm mai mult decât ce se găsește în manuale. Revistele de specialitate se concentrează asupra aspectelor științifice, dar vrem să știm și ce s-a întâmplat la un nivel omenesc, de zi cu zi. Cum e să faci asta? Cum a fost pentru acel individ? Cum s-a simțit? Cum a reușit să facă față? Ce s-a întâmplat apoi? Cartea de față încearcă să umple acest gol.

La descoperirile importante din psihologie s-a ajuns adesea prin studii de caz. Acestea sunt fascinante și pentru studenții la Psihologie, și pentru nespecialiști. Aplicarea metodei studiului de caz aduce psihologia la viață, oferă o perspectivă umană asupra ideilor psihologiei.

Psihologii continuă să dezbată statutul științific al psihologiei. Nu încapе îndoială că există tendința de a acorda descoperirilor științifice o mai mare credibilitate decât zvonurilor sau experiențelor subiective. Însă, când vine vorba despre mințea și comportamentul oamenilor, poate fi dificilă realizarea de experimente controlate care să nu încalce limite etice. Aici sunt deosebit de utile studiile de caz. Le permit cercetătorilor să investigheze aspecte ale minții și comportamentului care nu sunt tocmai la îndemână în mod obișnuit. Putem afla multe despre aspectele obișnuite prin studierea aspectelor neobișnuite.

Folosirea studiului de caz în psihologie are o tradiție îndelungată. Este chiar una dintre cele mai timpurii metode, iar prima relatare a lui Itard despre „Enfant Sauvage” datează încă din 1801 (vezi Capitolul 9). În ultimii ani au apărut numeroase cărți care oferă insighturi unice asupra unor deficite sau excese neobișnuite. Totuși, aceste cărți sunt în general scrise de neurologi, iar studiile de caz sunt despre pacienți pe care i-au întâlnit pe parcursul carierei medicale. Această carte este diferită prin faptul că oferă mai multe detalii asupra celebrelor studii de caz din psihologie: studiile care apar în multe manuale de psihologie. Desigur, despre unele dintre acestea s-au scris cărți întregi și numeroase studii, dar aici fiecare capitol este condensat într-o formă ușor digerabilă care expune aspectele cele mai interesante și revelatoare ale fiecărui caz. Pe lângă importanța științifică a fiecărui studiu de caz este inclus aspectul omenesc al experienței fiecărei persoane, în speranța că-i vom putea înțelege pe oamenii prezentați aici ca ființe umane care au o capacitate sau o dificultate aparte, și nu doar drept „cazuri științifice”.

Profesorul Luria, care a lucrat la Universitatea de Stat din Moscova, a subliniat două abordări opuse ale studierii

comportamentului uman, pe care le-a numit știință „clasică” și „romantică”. Știința clasică are scopul de a formula „legi generale abstracte”, care pot duce la „reducerea realității trăite, cu toată bogăția sa de detalii, la scheme abstracte”. A observat că această abordare a devenit din ce în ce mai pronunțată odată cu progresul computerelor, prin faptul că observațiile pot fi acum reduse la analiză matematică complexă. Această carte încearcă să adopte așa-numita perspectivă științifică „romantică” sau literară. Poveștile au un nucleu științific și ilustrează domenii ale psihologiei, dar sunt scrise dintr-o perspectivă umană. Sunt povești *omenești*.

Studiile de caz sunt ample folosite în domeniul juridic și de business și în medicină, dar utilizarea acestora este mult mai puțin comună în psihologie. Ceea ce reprezintă un dezavantaj, dat fiind că adesea se pare că ne amintim mai bine studiile de caz, pentru că umanizează știința și totodată ilustrează descoperirile psihologice.

Un studiu de caz presupune culegerea de informații detaliate despre un individ sau un grup. În general include aspecte biografice și detalii referitoare la comportament sau la experiențe. Studiile de caz îi permit cercetătorului să examineze un anumit individ într-un mod mult mai detaliat decât metodele experimentale de cercetare. Studiile de caz se încadrează în așa-numitele metode calitative de cercetare, așadar descoperirile nefiind ușor de raportat sub formă numerică. Se folosesc adesea relatări descriptive. Acestea subliniază ce simte sau ce crede o persoană în privința unei anumite chestiuni.¹ Aceste metode tind să fie criticate ca fiind mai puțin „științifice” și mai puțin valoroase decât metodele experimentale mai riguroase care folosesc analiza statistică.

O altă critică adusă studiilor de caz este că uneori cercetătorul care realizează studiul ar putea distorsiona interpretarea sau metoda de raportare. Această „subiectivitate” înseamnă că ar fi dificil de diferențiat informațiile factice de inferențele cercetătorului. Într-adevăr, o mare parte din bogăția detaliilor primelor relatări nu ar fi fost posibilă dacă cercetătorul (sau cercetătorii) nu va fi construit relații calde și prietenoase cu participanții. Ceea ce se poate considera un aspect pozitiv al abordării, nu o slăbiciune.

Studiile de caz pot contribui și la înțelegerea chestiunilor psihologice specifice, și a celor generale. Le permit psihologilor să studieze comportamente sau experiențe atât de unice, încât nu ar fi putut fi studiate în vreun alt mod. Exemplele din această carte ilustrează acest aspect. Aceste studii de caz îi permit cercetătorului să exploreze posibilități ale comportamentului uman care până atunci poate nu ar fi fost luate în calcul sau nu ar fi fost considerate posibile. Adesea, un studiu de caz poate implica mai multe domenii ale psihologiei. Așa stând lucrurile, cititorii ar putea avea îndoieli în privința grupării studiilor de caz în cadrul abordărilor specifice. Trece cazul lui David Reimer din psihologia dezvoltării în psihologia socială și în psihologia fiziologică și poate chiar și în altele? Îl las pe cititor să hotărască. Astfel, aceste încadrări ar putea fi puțin artificiale, dar măcar ilustrează modul în care studiile de caz sunt extrase din multe domenii diferite ale psihologiei.

Bromley (1986) a susținut că studiile de caz sunt „fundamentul investigației științifice” și că preocuparea psihologilor față de procedurile experimentale a dus la neglijarea acestui domeniu. Studiile de caz au avantajul de a oferi o mai mare profunzime și înțelegere asupra unui individ și de a recunoaște și celebra